

РІЗНОВИДИ ОЦІНЮВАННЯ

Система оцінювання в школі наразі поступово переходить від контролю кінцевого результату (академічних знань, цю функцію перебирають на себе центри ЗНО) до мотивації дитини покращувати знання та навички.

Нині оцінювання в школі має три вектори спрямування – оцінювання якості навчання, досягнень кожної дитини й самооцінювання (дитина опановує прийоми оцінювання власних здобутків та результатів своїх однолітків).

Відповідно до цього, розрізняють:

- формувальне оцінювання (оцінювання як навчання), спрямоване на покращення навчальних навичок;
- поточне (або рівневе) оцінювання (оцінювання навчання), коли ми визначаємо рівень навчальних досягнень дитини;
- підсумкове оцінювання (оцінювання результату навчання) – комплексне оцінювання результатів дитини за кількома параметрами.

ВІДМІННОСТІ ФОРМУВАЛЬНОГО ТА РІВНЕВОГО ОЦІНЮВАННЯ

Навчальну діяльність варто починати з діагностувального (діагностичного) оцінювання. Це один із різновидів формувального оцінювання, за якого вчитель перед початком нової діяльності визначає рівень базової підготовки класу – якою інформацією з теми вже володіють діти. Це оцінювання не передбачає бальної оцінки, оскільки його завдання – дати педагогу інформацію про те, як побудувати роботу над вивченням теми.

Загалом формувальне оцінювання має на меті дати учасникам освітнього процесу зворотний зв'язок щодо їхньої діяльності: дітям – як покращити результат навчання, вчителям – як відкоригувати підхід до роботи, щоб учні могли покращити свої результати.

На відміну від цього, поточне (рівневе) оцінювання дає картину навчальних результатів у вигляді балів. Воно фіксує результат успішності та має (за задумом розробників) мотивувати дитину до навчання, хоча останні дослідження свідчать, що цього не відбувається.

Підсумкове оцінювання завершує цикл фіксацією фінальних результатів навчання. Воно складається з кількох показників, за результатами яких за певними алгоритмами вираховується середня оцінка.

Отже, головне завдання формувального оцінювання – дати зворотний зв'язок, щоб учасники освітнього процесу могли досягнути максимального рівня свого розвитку. Тому тут немає кращих чи гірших учнів: у всіх дітей різні стартові можливості, і ми не порівнюємо дітей між собою, а звертаємо увагу на досягнення дитини лише в порівнянні із її стартовими умовами.

Поточне оцінювання у вигляді балів уже призводить до “розшаровування”, що спричинює зниження мотивації учнів. Бальні оцінки зменшують зацікавлення дітей тим, що вони вивчають. Орієнтація на оцінку й орієнтація на навчання обернено пропорційні.

Дорослі люди орієнтовані на успішність. Успішність дитини в соціумі визначається бальними оцінками, і діти змалечку привчаються, що не важливо, як ти ставишся до предмета вивчення, що тобі цікаво. Важливо лише те, яку оцінку ти отримав. Ця зовнішня мотивація продовжується в дорослому житті, коли ми обираємо менш ризиковані завдання, які точно зможемо виконати, аби заслужити похвалу.

Саме тому НУШ акцентує на формувальному оцінюванні – оцінюванні як навчанні та для навчання. СТАВЛЕННЯ ДО ПОМИЛОК

Традиційно ми ставимося до помилок як до катастрофи і вчимо того дітей. Рівнева оцінка цьому сприяє. З іншого боку, у початкових класах НУШ часто відмовляються від обговорення помилок.

Помилки – це частина навчання, а реагування на них – сутність формувального оцінювання. Коли вчитель уважно спостерігає за дітьми на уроках, він обов'язково запитує себе: як я можу допомогти дитині впоратися із завданням. Проте втручання має бути дуже збалансованим. Учитель має навчити дитину приймати помилки й реагувати відповідно, без зайвих негативних емоцій, розглядати цей процес як шлях до навчання та розвитку.

Наприклад, дитина зробила презентацію, і вчитель каже, що не поставить 12 балів, бо щось недороблене. Учень наче й отримав зворотний зв'язок, але не буде дороблювати проєкт, бо йому не дали шансу вдосконалити результат. І в цьому – принципова відмінність формувального та поточного оцінювання.

Коли ми притримуємося формувального оцінювання, можемо допомогти дитині покращити свій результат, доробити презентацію і виправити недоліки (“помилки”). Або дати вибір дитині виступити з тією роботою, яка є, й отримати нижчу оцінку (але це однаково є вибором самої дитини).

ЕТАПИ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Коли діти виконали поставлене завдання (або опанували нову тему тощо), педагогу потрібно:

- проаналізувати разом із дітьми, що зроблено правильно;
- показати, які помилки та неточності допущені в роботі;
- дати рекомендації, що можна зробити, аби покращити результат;
- підказати (за потреби), яким шляхом можна піти, аби покращити результат.

З іншого боку, для себе вчитель має зробити висновки зі спостережень, які він робить під час роботи над завданням чи темою – як можна покращити власний результат роботи так, аби діти досягали поставленої мети.

Коли йдеться про **вивчення нового матеріалу**, можна запропонувати класу записати, наприклад, три основні моменти (факти, концепції), що розглядалися на уроці; дві суперечливі ідеї, запитання до теми, які лишилися без відповіді тощо.

Також ефективним буде запропонувати дітям визначити найзаплутаніший, незрозумілий момент завдання чи теми. Закцентувати увагу на найбільш поширених помилках, яких припускаються в подібних роботах, і запропонувати подумати над тим, як можна їх уникнути ще до початку роботи.

На старті чи наприкінці уроку можна дати учням завдання написати відповіді на кілька запитань (це сприятиме розвитку вміння самооцінювання та рефлексії):

- Чого я навчився на цьому уроці / під час виконання проєкту / під час вивчення цієї теми?
- Як я можу розповісти іншому про те, чого навчився?
- Які ідеї на уроці були важливими?
- Яка інформація потребує більш детального розгляду?

РІВНЕВЕ ОЦІНЮВАННЯ

Рівні оцінювання в НУШ такі:

- початковий;
- середній;
- достатній;
- високий.

Кожному рівню відповідають бали. У документах обов'язково вказується рівень, а вже потім бал. Наукових досліджень щодо більшого впливу словесного, аніж бального оцінювання наразі немає, але практика показує ефективність такого підходу, адже він позитивно впливає на формування внутрішньої мотивації дитини.

Наприклад, учень виконує завдання й має очікування щодо позитивної оцінки. Якщо вона в результаті не збігається зі сподіваннями, дитина стресує. Коли очікування справджуються, виробляється дофамін, вона відчуває задоволення, але не ейфорію. Високе виділення дофаміну людина отримує, якщо ефект перевищує сподівання. Тоді вона хоче повернутися до цього різновиду діяльності, щоби знову досягти успіху.

Натомість коли ми не розраховуємо на оцінку, а займаємось тим, що приносить задоволення, дофамін виділяється під час самої діяльності, підвищуючи мотивацію.

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ В 5 КЛАСІ

Може бути:

- тематичним;
- семестровим;
- річним.

Але яким би воно не було, варто розуміти, хто проводить оцінювання та як будуть використані його результати, щоби воно відбувалося на користь учнів.

Якщо оцінювання відбувається для звітів, батьків, адміністрації, комісії, державних органів, то використовується один механізм оцінювання. Якщо педагог прагне оцінити робочу атмосферу класу, щоби досягнути кращого результату, треба використовувати абсолютно іншу систему оцінювання.

У такому випадку варто спитати себе:

- Які дані я хочу отримати?
- Кого буду оцінювати?
- Який інструмент використаю?

- Які ресурси потрібні?
- Хто буде оцінювати?
- Коли проведе оцінювання?
- Як використаю результати?

Це дасть змогу не лише отримати реальні результати, але й відмовитися від оцінювання, яке насправді непотрібне.

Залежно від того, який статус має інформація, яку педагог транслює дітям, і навичок, які він формує, можна обирати різні інструменти оцінювання.

Інформація може мати статус:

- варто ознайомитися з цим;
- важливо знати й виконувати;
- стале розуміння / основні навички – те, що потрібно моніторити постійно.

Щоби провести ефективне рівневе оцінювання, педагогу потрібно мати дієвий інструмент, який містить набір критеріїв з описом (дескрипторами) для кожного рівня шкали оцінювання. А учні мають бути обізнаними (і добре розуміти!) очікувані результати і критерії успіху, закладені вчителем.

Педагог вирішує, які основні елементи повинні міститися в роботі учня, щоби забезпечити її найвищу якість. На цьому етапі він може вибрати зразок учнівської роботи, який покаже дітям для пояснення завдання.

Вчитель визначається з тим, скільки рівнів досягнень він передбачатиме для звітності і як вони будуть пов'язані зі шкалою оцінювання навчального закладу. Кожен рівень має бути детально розписаний, щоби дати розуміння, як оцінюватимуться досягнення дитини, відповідно до затверджених критеріїв.

Але завжди треба пам'ятати, що оцінювання – процес емпатійний. Ба більше, що діти під час війни, потребують формувального підходу, зворотного зв'язку для покращення результатів.

З 1 вересня до шкіл повернуться учні, рівень підготовки яких сильно різнитиметься (залежно від того, у яких умовах вони перебували протягом цих пів року). Тому навіть формувальне оцінювання нині має бути не формальним та не заангажованим. Варто добре продумати баланс формувального й поточного оцінювання. А під час підсумкового надати можливість покращити оцінку, підійти до нього реалістично та об'єктивно, з урахуванням усіх особливостей дитини, її стану та обставин, у яких вона опинилась.